

Przedślowie

Jan TOMBIŃSKI

Ambasador Polski we Francji

Symposium jubileuszowe poświęcone profesorowi Józefowi Méléze Modrzejewskiemu jest dla Ambasady RP i dla mnie osobiście okazją do przypomnienia nie tylko sylwetki i dorobku Profesora, ale też do pokazania na przykładzie jego życia naukowego trudnych losów wielu polskich naukowców. Profesor Méléze Modrzejewski jest dziś jednym z najbardziej uznanych na świecie badaczy źródeł starożytnego Bliskiego Wschodu, zwłaszcza papirusów greckich z Egiptu. Jego badania i publikacje dotyczące losów Żydów w Egipcie, ujęte w książce « Żydzi nad Nilem. Od Ramzesa II do Hadriana », są pracą, na którą powołują się wszyscy badacze zajmujący się podobną problematyką, a przez ścisłość ustaleń i wagę tematu są też bardzo istotne dla badań nad początkami naszej cywilizacji i chrześcijaństwa. Przeciętny czytelnik Biblii, a nawet ten, który stara się dokładniej zgłębić jej różne odniesienia, znajduje w pracy Profesora wyjaśnienie zwyczajów, objaśnienie tradycji i zachowań panujących w rodzinach żydowskich w okresie narodzin Chrystusa, uzyskuje wiele wiadomości pozwalających na lepsze zrozumienie odniesień, porównań i parabol, w które tak obfituje Biblia.

Pracę naukową Profesor rozpoczął w Warszawie. Być może na wyborze kierunku studiów zaważyły doświadczenia II wojny światowej, świadomość uniknięcia losu, jaki podzieliła przeważająca większość Żydów z Polski, także tych Profesorowi najbliższych. Ci, którzy przetrwali stanęli wobec obowiązku utrwalenia pamięci. Badania nad starożytnymi losami Narodu Żydowskiego wpisują się w nurt walki o pamięć, a także pokazują, jak wiele nadziei można czerpać z doświadczeń historii. Tyle razy groziła zagłada, tyle pokoleń żyło w rozproszeniu po świecie, a jednak naród przetrwał i okazywał szczególną odporność na wszelkie nieszczęścia.

Józef Méléze Modrzejewski pierwsze swe prace publikował w Polsce, gdzie na Uniwersytecie Warszawskim był adiunktem. Wyjechał na badania nad papirusami do Francji i od połowy lat sześćdziesiątych związał się z paryskim Wydziałem Prawa a następnie Sorboną, gdzie uzyskał tytuł profesora historii starożytnej. Równoległe z pracą na Sorbonie był też profesorem papirologii i praw antycznych w Ecole Pratique des Hautes Etudes. Wychował całe grono uczniów, których udział w symposium pokazuje silne przywiązanie do Profesora i wdzięczność, jaką żywią wobec Niego. Przez wiele lat Profesor nie miał możliwości utrzymywania żywych kontaktów naukowych z Polską, choć jego prace oczywiście docierały do zainteresowanych, tak jak i polscy specjaliści przyjeżdżający nad Sekwanę korzystali z Jego wiedzy i rad. Dzisiaj Polska suwerenna i demokratyczna składa Profesorowi podziękowania i gratulacje za wkład w naukę światową, za przywiązanie do

polskiej kultury i języka, którego sprawności pozazdrościć może wielu Polaków, którzy z Polski nigdy nie wyjeżdżali. Dziękujemy także za stałą gotowość wspierania wiedzą i doświadczeniem młodszych naukowców i dbałość o to, aby sztucznie wprowadzane i politycznie motywowane podziały, wykluczające całe grona osób poza nawias społeczności, w której byli zakorzenieni, nigdy nie zdławiły właściwego ludzkiego poczucia wspólnego losu i przekonania o wspólnym przeznaczeniu.

Avant-propos

de Jan TOMBIŃSKI

Ambassadeur de Pologne en France

Le symposium consacré au professeur Joseph Méléze Modrzejewski nous donne, à l'Ambassade de la République de Pologne à Paris et à moi-même, l'occasion d'évoquer, non seulement le profil et l'œuvre du professeur, mais aussi de rappeler, à travers l'exemple de son parcours scientifique, le difficile destin qu'ont connu de nombreux savants polonais. Le professeur Méléze-Modrzejewski compte aujourd'hui parmi les chercheurs internationalement reconnus qui étudient les sources de l'antique Proche-Orient, et en particulier les papyrus d'Égypte. Les résultats de ses travaux concernant l'histoire des Juifs en Égypte, exposés dans son livre « Les Juifs d'Égypte, de Ramsès II à Hadrien » forment un ouvrage de référence pour tous les chercheurs qui s'intéressent à ces questions ; par la rigueur de ses conclusions et par l'importance du sujet, ils constituent un apport essentiel aux recherches sur les origines de notre civilisation et du christianisme. Un lecteur moyen de la Bible, et même celui qui souhaite approfondir la perception du message biblique, trouvera dans ce livre de notre professeur des précisions concernant les pratiques sociales, des éclairages sur les traditions et les comportements acceptés dans les familles juives à l'époque de la naissance du Christ ; il y trouvera des informations qui lui permettront de mieux comprendre les allusions, les comparaisons et les paraboles dont abonde le texte biblique.

Notre professeur a commencé son activité scientifique à Varsovie. Sans doute l'expérience de la Deuxième guerre mondiale a-t-elle pesé sur le choix de la direction de ses études. Conscient d'avoir eu la chance d'éviter le destin funeste qui a frappé la majeure partie des Juifs en Pologne, et parmi eux ses proches, notre professeur s'est retrouvé parmi les survivants auxquels appartient le devoir de sauvegarder la mémoire. Des recherches sur l'histoire ancienne du peuple juif s'inscrivent dans le courant de cette lutte pour la sauvegarde de la mémoire en même temps qu'elles montrent quel riche capital d'espoir il est possible de puiser dans l'expérience de l'histoire : celle d'un peuple tant de fois menacé

d'extermination, dispersé à travers le monde de génération en génération, et qui a survécu en résistant avec vigueur aux malheurs qui le frappaient.

Joseph Mèlèz-Modrzejewski a publié ses premiers travaux en Pologne où il était maître assistant à l'Université de Varsovie. Parti pour la France pour poursuivre ses recherches sur les papyrus, il s'est lié, vers le milieu des années soixante, avec la Faculté de Droit de Paris, puis avec la Sorbonne où il a obtenu un poste de professeur d'histoire ancienne. Parallèlement à son travail à la Sorbonne, il était aussi professeur de papyrologie et d'histoire des droits de l'Antiquité à École Pratique des Hautes Études. Il a formé tout un groupe de disciples, dont la participation au présent colloque témoigne de leur attachement au professeur et de la gratitude qu'ils nourrissent à son égard. Pendant de longues années, notre professeur était privé de la possibilité de maintenir des contacts directs avec la science en Pologne, mais ses travaux parvenaient bien entendu aux intéressés et les spécialistes polonais qui arrivaient sur les bords de la Seine pouvaient bénéficier de sa science et de ses conseils.

Aujourd'hui, la Pologne souveraine et démocratique remercie et félicite le professeur Mèlèze-Modrzejewski pour sa contribution à la science à l'échelle mondiale, pour sa fidélité à l'égard de la culture et de la langue polonaises dont beaucoup de Polonais qui n'ont jamais quitté la Pologne pourraient lui envier la maîtrise. Nous lui disons aussi notre gratitude pour sa disponibilité incessante dans le soutien qu'il apporte, par sa science et son expérience, aux jeunes savants, et pour le souci constant d'empêcher que les clivages artificiels, motivés par des contingences politiques, qui rejettent des groupes entiers en marge de la collectivité sociale dans laquelle ils étaient enracinés, ne puissent jamais étouffer le sentiment naturellement humain d'un destin commun et la conviction d'une finalité commune.